

BIKOL

PAGSIGURO NIN PROTEKSIYON - MGA GIYA NIN EUROPEAN UNION SA MGA TAGA DEPENSA NIN DIRETSOS PANTAWO

I. KATUYOHAN

1. An pagsuporta sa mga taga-depena nin diretsos pantawo saro nang matibay na pundasyon kan panluwas na palisiya sa diretsos pantawo kan European Union. An katuyohan kan Giya na ini iyo an magatao nin praktikal na suhestiyon sa pagpagayon kan mga trabaho nin EU manongod sa nasabing isyu. An Giya na ini puwedeng gamiton sa pakihuroron sa mga ikatulong nasyon sa gabos na lebel pati na sa mga multilateral na pagtiripon manongod sa diretsos pantawo para masuportahan asin mapakusog an mga espwersos kan Union para mapromotir asin maenganyar an pagrespeto sa diretsos pantawo. Ining Giya nagtatao man sa Union ning paagi sa interbensyon para sa mga taga-depena nin diretsos pantawo na nasa delikadong kamugtakan asin magtao nin mga praktikal na paagi para sinda masuportahan asin matabangan. An importanteng elemento kaining Giya iyo an pagsuporta sa Ispesyal na Procedimiento kan UN Commission on Human Rights, kairiba na an UN Special Representative on Human Rights Defenders asin mga makaninigong rehiyonal na mekanismo para sa proteksiyon nin mga taga-depena nin diretsos pantawo. An Giya matao nin tabang sa EU Mission (Embahada asin Konsulado kan mga miyembros kan EU Member States asin European Commission Delegation) sa saindang pagrani sa mga tag-depena nin diretsos pantawo. Mientras na an pagreparo kan mga partikular na responsibilidad manongod sa taga-depena nin diretsos pantawo iyo an enot nindang katuyohan, an Giya minakontribir man heneralmente sa pagpakusog pa kan palisiya nin EU sa diretsos pantawo.

II. KAHULUGAN

2. Sa katuyohan na mataw-an nin linaw an taga-depena nin diretsos pantawo sa mga Giya na ini, kinua an mga depinisyon sa mga pinapasunod na talata kan “Deklarasyon kan UN manongod sa Diretsos asin Responsibilidad nin mga Tawo, Grupo, asin Parte nin Sosyodad sa Pagpromotir asin Pagprotekta nin mga Pigrerekognisar na Diretsos Pantawo asin Pangenot na Katalingkasan” (helington an Annexe I), na nagsasabi na “Gabos igwang diretsos, sa sadiring lebel man o sa pagkairibanan nin kapwa, sa pagpromotir asin paghingoha para sa pagprotekta asin pagrealisar kan diretsos pantawo asin an pangenot na katalingkasan sa nasyonal asin sa internasyonal na lebel.”

3. An taga-depensa nin diretsos pantawo iyo an mga indibidwal, grupo, o parte kan sosyodad na nagpopromotir asin nagpoprotekta kan pigrerekognisar na pangkinaban na diretsos pantawo. An mga taga-depensa nin diretsos pantawo naghahanap nin paagi na ipromotir asin proteksyonan an diretsos sibil asin diretsos pampulitika, pati na an pagpromotir, pagprotektar asin pagrealisar kan diretsos pang-ekonomiya, sosyal, asin kultural. An taga-depensa nin diretsos pantawo minapromotir asin minaprotekta man sa mga diretsos kan mga miyembro ning mga grupo arog kan mga katutubo na komunidad. An depinisyon na ini dai kabali an mga indibidwal o grupo na naggigibo o nagpapakalat nin bayolensiya o karahasan.

II. INTRODUKSIYON

4. An EU minasuporta sa prinsipyo na nasa laog kan Deklarasyon manongod sa Diretsos asin Responsibilidad kan mga Indibidwal, Grupo asin Organisasyon kan Sosyodad para Ipromotir asin Proteksyonan an Pigrerekognisar na Pangkinaban na Diretsos Pantawo asin Pangenot na katalingkasan. Alagad, maski na ang pangenot na responsibilidad sa pagpromotir asin pagprotektar kan diretsos pantawo nasa kamot kan mga estado, an EU pigrerekognisar na an mga indibidwal, grupo, o mga parte kan sosyodad, igwang importanteng papel sa pagpapauswag kan kawsa nin diretsos pantawo. An mga aktibidad nin mga taga-depensa nin diretsos pantawo kaiba na an:

- pagdokumento nin mga pagbalga;
- paghanap nin mga remedyo para sa mga biktima nin nasabing bayolasyon sa paagi nin legal, sikolohikal, medikal, asin iba pang suporta; asin
- an paglaban sa kultura nin kawaran nin kapadusahan na minatahob sa sistematiko asin paoro-otro na paglabag sa diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan.

5. An trabaho kan taga-depensa nin diretsos pantawo kadaklan minaimbuwelto nin pagpuna sa mga palisiya asin aksiyon nin gobyerno. Pero an gobyerno dai dapat ini hilingon na negatibo. Pangenot o mahalaga ang prinsipyo sa pagtugot na magkaigwa nin lugar para sa indepedienteng kaisipan asin libreng debate manongod sa mga palisiya asin gibo nin gobyerno, asin ini naporbaran na na sarong marahay na lebel nin pagprotehir kan diretsos pantawo. An mga taga-depensa kan diretsos pantawo puwedeng tabangan ang gobyerno sa pagpromotir asin pagprotehir kan diretsos pantawo. Bilang parte kan proseso nin konsultasyon sinda igwang mahalagang papel sa pagtabang sa pagplano nin makanigong lehislayon, asin sa pagtabang sa paggibo nin plano asin estratehiya manongod sa diretsos pantawo. An papel na ini dapat irekognisar asin suportahan.

6. Mas lalo pang pigmimidbid kan EU an mga aktibidades kan mga Taga-depensa nin Diretsos Pantawo sa laog ning magkapirang taon. Mas pigsisiguro ninda ang dakulang proteksiyon sa mga biktima nin bayolasyon. Pero an progreso na ini nautob sa halangkaw na presyo: an mga taga-depensa mas lalo pang naging target nin mga pag-atake asin an saindang diretsos pigbabayolar sa dakul na nasyon. An EU nagtutubod na importante na maseguro an kaligtasan asin proteksiyon kan diretsos kan mga taga-depensa nin diretsos pantawo. Sa lado na ini, importante na gamiton an perspektibo sa kasarian sa pagtukar kan isyu nin mga taga-depensa nin diretsos pantawo.

IV. GIYA SA PAGPADALAGAN

7. An parte sa pagsagibo kan Giya may katuyohan na midbidon an mga paagi para mas epektibong magibo an pagpromotir asin pagprotekta kan mga taga-depensa nin diretsos pantawo sa ikatulong nasyon, sa konteksto kan Common Foreign Policy.

Pagmonitor, Pagreport, Asin Pagtasa

8. An mga Pamayo kan EU Mission napakihuronan nang magtao nin pamanahon na report manongod sa sitwasyon nin mga taga-depensa nin diretsos pantawo sa mga minimibdid na nasyon. An Council Working Party on Human Rights (COHOM) naaprobaran pa sana an balangkas kan fact sheets para mapadali an trabaho na ini. Katakod kaining fact sheets, an mga Mission dapat matawan nin kasimbagan an mga sitwasyon nin mga taga-depensa nin diretsos pantawo sa saindang pagreport, asin partikular na notaran an pagkakaigwa nin ano man na banta o atake laban sa mga taga-depensa nin diretsong pantawo. Sa kontekstong ini, an HoMs dapat aram na an institusyonal na balangkas igwa nin dakulang epekto sa abilidad kan mga taga-depensa nin diretsos pantawo na magibo nin ligtas an saindang trabaho. An mga isyu, arog kan sa lehislatura, panghukuman, administratibo, o ano man na makaninigong lakdang kan Estado para protektaran an sarong persona laban sa ano man na bayolensiya, pananakot, pagbalos, diskriminasyon, maging ini aktwal o sa paagi nin ley; panggigipit o ano man na klase nin bakong matanos na aksyon bilang resulta kan saiyang lehitimong paggibo kan mga diretsos na nakakaag sa UN Declaration of Human Rights Defenders gabos igwang kaugnayan. Kun sain ini pinapangapodan, an HoMs dapat magrekomendar sa COHOM sa posibleng aksyon kan EU, pati na an pagkondenar sa pananakot asin atake laban sa mga taga-depensa nin diretsos pantawo, kairiba na an para sa mga politikal na inisyatibo asin pampublikong pahayag kun saen an mga taga-depensa nin diretsos pantawo nasa ensiguida o seryosong peligro. An HoMs dapat magreport manongod sa pagiging epektibo kan aksyon kan EU sa saindang mga report.

9. An mga HoMs report pati na an iba pang relebanteng impormasyon, arog kan report asin rekomendasyon kan Special Representative of the Secretary General for Human Rights Defenders, UN Special Rapporteurs and Treaty Bodies, pati na an mga non-government organization, matatabangan an COHOM asin iba pang relebanteng partidos, na mahanap an mga sitwasyon kun saen kaipuhan an aksyon kan EU asin makadesisyon kun ano an dapat, o kun ano an akma, makatao nin rekomendasyon sa nasabing aksyon sa PSC/Council.

An papel kan EU Missions sa pagsuporta asin pagprotekta nin mga taga-depensa nin diretsos pantawo

10. Sa kadaklan na mga EU Mission sa ikatulong nasyon (mga embahada kan mga estado o nasyon na miyembro nin European Commission Delegations) an EU Missions an primerong koneksiyon kan Unyon sa mga Miyembrong Estado asin mga taga-depensa nin diretsos pantawo sa ibaba. Entonces, igwa sindang importanteng papel para isabuhay an palisiya nin EU manongod sa mga taga-depensa nin diretsos pantawo. Dahil kaini, an EU Missions dapat magkaigwa nin maagap na palisiya para sa taga-depensa nin diretsos pantawo. Kasabay kaini dapat aram ninda na posibleng mangyari na an aksyon kan EU pwedeng mag-abot sa pananakot o atake laban sa mga taga-depensa nin diretsos pantawo. Kung kinakaipuhan dapat magkonsulta sinda sa mga taga depensa nin diretsos pantawo katakod sa mga aksyon na pwedeng gibuhon. An mga lakdang na pweding gibuhon kan EU Missions puwedeng kaiba an mga minasunod:

- mahigot na koordinasyon asin pagheras nin impormasyon manongod sa taga-depensa nin diretsos pantawo, kaiba na an mga nasa peligro;
- pagmantenir nin makaninigong kontak sa mga taga depensa nin diretsos pantawo, kaiba na an pagresibe sainda sa mga Mission asin pagbisita sa mga lugar kun sain sinda nagtatrabaho, puwedeng ikonsidera an pagtao nin ispesipikong liaison officer, kun kinakaipuhan tanganing mabanga an gabat nin trabaho para sa obheto na ini;
- pagtao, kung saen kaipuhan, nin nahihiling na pagrekognisar sa mga taga-depensa nin diretsos pantawo sa paagi ning makaninigong publikidad, pagbitisita, asin imbitasyon;
- pag-atendir asin pag-observa, kung makanigo, kan mga paglitis kan mga taga-depensa nin diretsos pantawo sa mga pakihuron sa ikatulong mga nasyon asin sa multilateral na pagtiripon.

Pagpromotir kan pagrespeto sa mga taga-depensa nin diretsos pantawo katakod sa mga ikatulong nasyon asin sa mga multilateral na pagtiripon

11. Obheto kan EU na maimpluwensiyahan an mga ikatulong nasyon na magibo an saindang obligasyon na irespeto an diretsos nin mga taga-depensa nin diretsos pantawo asin protektaran sinda sa mga pag-atake asin pananakot nin mga puwersa na bakong konektado sa estado. Sa pagkontak kaini sa mga ikatulong nasyon, an EU, kun kinakaipuhan, sasabihon sa mga nasyon na magsunod sa mga katakod na internasyonal na istandard, partikular na an Deklarasiyon kan UN. An pangkagabsan na obheto dapat makatao nin sarong kondisyon na an mga taga-depensa nin diretsos pantawo nakatrabaho nin daing kaulangan. An EU gigibuhon an obheto kaini na maaraman bilang mahalagang parte kan palisiya nin diretsos pantawo asin tataw-an nin duon an kahalagahan na pigtatakod kaini sa pagprotekta sa mga taga-depensa nin diretsos pantawo. An mga aksyon na nagsusuporta sa obhetong ini:

- kun an Presidency, o kaya High Representative for the CSFP o EU Special Representatives asin Sugo o Envoy, o European Commission nagkokonduktar nin pagbisita sa nasyon, sinda, kun makanigo, dapat iiba sa mga pagtiripon asin pagtratar sa mga indibidwal na kamugtakan kan mga taga-depensa nin diretsos pantawo bilang importanteng parte kan saindang pagbisita sa mga ikatulong nasyon;
- an parte panongod sa diretsos pantawo nin mga politikal na huroron sa pagitan kan EU asin mga ikatulong nasyon asin rehiyonal na organisasyon, kun igwang kaugnayan, dapat masakob an sitwasyon nin mga taga depensa nin diretsos pantawo. An EU tatawan nin duon an suporta kaini sa mga taga depensa nin diretsos pantawo asin an saindang trabaho asin tukaron an indibidwal na sitwasyon kun kinakaipuhan;
- sa mahigot na pagtrabaho kaiba an mga may maray na katuyohan na nasyon na igwang parehong punto de bista lalo na sa UN Commission in Human Rights asin an UN General Assembly;
- pagpromotir kan pagpapakusog kan mga adyan nang rehiyonal na mekanismo sa pagprotekta kan mga taga-depensa nin diretsos pantawo, arog kan sentrong punto kan taga-depensa nin diretsos pantawo kan *African Commission on Human People's Rights* asin an *Special Human Rights Defenders Unit* sa laog kan *Inter American Commission on Human Rights*, asin an paggibo nin mga makaninigong mekanismo sa mga rehiyon na dae pa nin presensiya ninda.

Suporta sa Special Procedures of the UN Commission on Human Rights, pati na an Special Representatives on Human Rights Defenders

12. An EU pigrerekognisar na an Special Procedures of the UN Commission on Human Rights (Special Rapporteurs, Special Representatives, Independent Experts asin an Working Groups) importante sa internasyonal na espuweros sa pagprotekta kan mga taga-depensa nin diretsos pantawo dahil sinda independiente asin daing pigpapaboran; an saindang abilidad na maakysonan asin magboses manongod sa mga bayolasyon kontra sa mga taga-depensa nin diretsos pantawo sa bilog na kinaban asin magkonduktar nin mga pagbisita sa mga nasyon. Mientras na an Ispesyal na Kinatawan para sa Taga Depensa nin Diretsos Pantawo igwang partikular na papel sa ladong ini, an mandato kan iba pang Ispesyal na Procedimiento igwa man nin kaugnayan sa mga taga-depensa nin diretsos pantawo. An aksyon kan EU bilang suporta sa Ispesyal na Procedimiento kaiba an mga minasunod:

- pagpromotir sa paagi kan EU Missions an paggamit kan tematikong mekanismo nin UN sa paagi nin lokal na komunidad nin diretsos pantawo asin an mga taga-depensa nin diretsos pantawo, kaiba, pero dai malimitaran sa pagtabang sa pag-establisar nin mga kontak sa, asin pagheras nin impormasyon sa pagitan nin tematikong mekanismo asin taga-depensa nin diretsos pantawo.
- por dahel an Ispesyal na Procedimiento dai maka implementar kan mandato dahil daing makaninigong rekursos, an mga miyembros estados nin EU masuporta sa pag-alokar nin sufficienteng pondo hali sa pankagabsan na badyet kan Office of the High Commissioner for Human Rights.

Praktikal na pagsuporta para sa mga Taga-depensa nin Diretsos Pantawo, sa paagi nin pagmukna nin palisiya

13. An mga programa kan European Community kaiba na an mga miyembro kaining estado may katuyohan na tabangan sa pagmukna nin mga demokratikong proseso asin mga institusyon, an pagpromotir asin pagprotektar kan diretsos pantawo sa mga nag-uuswag na nasyon kaiba sa manlain-lain na praktikal na suporta sa pagtabang sa mga taga-depensa nin diretsos pantawo. Ini puwedeng kaiba, despues bako man na limitado, sa mga programa sa kooperasyon sa pag-uswag nin Miyembros na Estado. An mga praktikal na suporta puwedeng kaiba an mga minasunod:

- bilateral na programa manungod sa diretsos pantawo asin demokratisasyon kan European Community asin mga Miyembros na Estado dapat simbagon an pangangaipo na matabangan an pagmukna nin demokratikong proseso asin institusyon asin pagpromotir asin an pagprotektar nin mga nag-uuswag na nasyon sa paagi nin, apwera sa iba pa, pagsuporta sa mga taga-depensa nin diretsos pantawo sa paagi nin mga aktibidades arog kan pagmukna nin kapasidad asin kampanya sa pagpasabot sa publiko;
- sa paagi nin pag-engganyo asin pagsuporta sa pagmukna, asin pagtrabaho susog sa Paris Principles, kaiba na an National Human Rights Institutions, Ombudman's Offices, asin Human Rights Commission;
- pagtabang sa pagmukna nin mga network nin taga-depensa nin diretsos pantawo sa internasyonal na lebel, pati na an pagtabang sa mga pagtiripon nin mga taga depensa nin diretsos pantawo;
- paghanap nganing masiguro na an mga taga-depensa nin diretsos pantawo sa mga ikatulong nasyon makakaua nin rekursos, pati na sa pinansiya, sa ibang nasyon;
- pagsiguro na an programang pang-edukasyon manungod sa diretsos pantawo, mapromotir, apuwa sa iba pa, an UN Declaration on Human Rights Defenders.

An Papel kan Konseho kan Nagtatrabaho na Partidos

14. Segun sa mandato an COHOM rerepasohon tanganing masiguro an pag-implementar asin pagsusod sa mga Giya sa Taga Depensa nin DIRETSOS Pantawo, sa koordinasyon asin kooperasyon nin iba pang kaparehas na Council Working Parties. Ini kaiba an mga minasunod:

- pagpromotir kan pagsararo kan mga isyu nin mga taga-depensa nin diretsos pantawo sa mga kaparehong palisiya asin aksyon nin EU;
- pagkundoktar nin pagrepaso kan implementasyon nin mga Giya sa makaninigong pag-ultan ning panahon;
- padagos na pag-analisar, kun makanigo, kan iba pang mga paagi sa pagkooperar sa UN asin ibang internasyonal asin rehiyonal na mekanismo bilang suporta sa mga taga-depensa nin diretsos pantawo;
- pagreport sa Council, sa paagi nin PSC asin COREPER, lambang taon kun kinakaipuhan, manungod sa progresong naginibo sa pag-implementar kan mga Giya.

Deklarasyon manungod sa Diretsos asin Responsibilidad kan mga Indibidwal, mga Grupo, asin Pag-iriba kan Sosyodad sa Pagpromotir asin Pagprotektar kan Pangkinaban na Pagrekognisar kan Diretsos Pandawo asin Pangenot na Katalingkasan

An General Assembly,

Bilang Pagpapatunay kan Importansiya kan Obserbasyon asin Katuyohan asin Prinsipyo kan Charter kan United Nations para sa pagpromotir asin pagprotektar kan gabos na diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan kan gabos na tawo sa enterong nasyon kan kinaban,

Bilang pagpapatunay kan importansiya kan Pangkinaban na Deklarasyon kan Diretsos Pantawo (Universal Declaration of Human Rights) asin an International Covenants on Human Rights bilang basehan na elemento kan internasyonal na paghingoha para mapromotir an pangkinaban na pagrespeto asin pag-observebar kan diretsos pantawo asin an pangenot na katalingkasan asin an importansiya kan iba pang instrumento kan diretsos pantawo na pig-adaptar sa laog kan sistema kan United Nation, pati na sa rehiyonal na lebel,

Sa pagtao nin duon na an gabos na miyembros kan internasyonal na komunidad matupad, sarabay man o sa ibang paagi, an saindang seryosong obligasyon na ipromotir asin engganyohon an pagrespeto sa diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan, na dai nin ano pa man na klase nin paglain, pati na an paglain sa lahi, kasarian, kolor, lenggwahe, relihiyon, politikal o iba pang opinyon, nasyunal o sosyal na hinalean, pagrugaring, kapangakian, o iba pang estado, asin an pagpapatunay kan partikular na importansiya kan pagsagibo kan internasyonal na kooperasyon para matupad an obligasyon kaini segun sa Charter,

Sa pagmidbid kan importanteng papel kan internasyonal na kooperasyon para, asin an mahalagang trabaho kan mga indibidwal, grupo asin asosasyon na nagkokontribir sa, epektibong paghali kan gabos na bayolasyon sa diretsos pantawo asin an pangenot na katalingkasan kan katawohan asin inbidibwal, pati na an relasyon kaini sa garapalan o sistematikong bayolasyon, arog kan mga resulta ning apartheid o pagdisintegrar kan mga lahi, gabos na klase nin diskriminasyon, kolonyalismo, pagsakop nin mga dayo, paglusob o pagbanta sa soberenya asin pagkasararo kan nasyon o integridad kan teritoryo asin pagsayuma sa pagrekognisar kan diretsos na magmukna ning pagsadiri an mga tawo asin an diretsos kan lambang tawo na isabigo an bilog nindang soberenya sa saindang sadiring yaman asin natural na rekursos,

Sa pagrekognisar kan relasyon sa pagitan kan internasyonal na katoninongan asin seguridad asin an pagtamasa kan diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan asin aram na an kawaran nin internasyonal na katoninongan asin seguridad bakong dahilan para dai sundon,

Sa pagtao nin duon na an gabos na diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan sarong bagay na pangkagabsan o para sa gabos, dai mababanga, magkatakod asin nakadependir sa lambang saro, asin dapat ipromotir asin implementaron sa marhay asin patas na paagi, na daing karatan sa pag-implementar kan lambang diretsos asin katalingkasan,

Sa pagtao nin duon na kapot ning Estado an primerong responsibilidad asin tungkulin na ipromotir asin protektaran an diretsos pantawo,

Sa pagrekognisar na an diretsos asin responsibilidad kan indibidwal, grupo asin asosasyon, na ipromotir an pagrespeto para asin pauswagon an kaaraman sa diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan sa nasyonal asin internasyonal na lebel,

Minadeklarar:

Artikulo 1

An gabos igwa nin diretsos, sa indibidwal na lebel o sa pagkairibanan, na ipromotir asin maghingoha para sa proteksiyon asin pagsagibo kan diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan sa internasyonal asin nasyunal na lebel.

Artikulo 2

1. An lambang estado igwa nin pangenot na responsibilidad asin katungkulan na protektaran asin implementaron an gabos na diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan, bukod pa sa iba, sa pagpatibay kan mga lakdang kun kinakaipuhan para maggibo nin gabos na kondisyon na kaipuhan sa sosyal, ekonomiko, political, asin iba pang larangan, pati na an garantiyang legal na kaipuhan sa pagsiguro na an gabos na tawo sa irarom kan hurisdiksyon, sa indibidwal man na lebel o sa pag-iribahan, igwang kakayahan na matamasa an gabos na diretsos asin katalingkasan sa gibo.
2. An lambang estado kaipuhan na mag-adaptar nin lehislatibo, administratibo, asin iba pa na lakdang kung ano man an kinakaipuhan para maseguro na ang diretsos asin katalingkasan na nakasaad sa presenteng Deklarasyon epektibong ginagarantiyan.

Artikulo 3

An mga lokal na batas na pareho o kaya akma sa Charter kan United Nations asin iba pang internasyonal na obligasyon nin Estado sa lado nin diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan iyo an pangbatas na balangkas kun saen an diretsos pantawo asin an pangenot na katalingkasan dapat implementaron asin matamasa asin kun saen gabos na aktibidades na nasabi sa presenteng Deklarasyon para sa pagpromotir, pagprotektar asin epektibong pagrealisar kan mga diretsos asin katalingkasan dapat kundoktaron.

Artikulo 4

Dai dapat sa presenteng Deklarasyon sabuton na nakaraot o kontra sa katuyohan asin prinsipyo kan Charter kan United Nations o kaya nakaulang o nakaraot sa mga probisyon kan Universal Declaration of Human Rights, an International Covenants on Human Rights asin iba pang legal na internasyonal na dokumento asin mga napagkasurunduan na aplikable sa ladong ini.

Artikulo 5

Sa katuyohan na mapromotir asin maprotektaran an diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan an gabos igwa nin direktso, bilang indibidwal o bilang kaiba sa asosasyon, sa nasyonal o international na lebel:

- (a) Magturuparan o mag tiripon nin matoninong;
- (b) Magmukna, magbale asin magpartisipar sa mga non-government organization, mga asosasyon, o grupo;
- (c) Makipagkomunikar sa mga non-government organization o mga intergovernmental organization.

Artikulo 6

An gabos igwa nin diretsos, bilang indibidwal o bilang kaiba sa asosasyon:

- (a) Maaraman, maghanap, magresibe asin magkaigwa nin impormasyon manongod sa gabos na diretsos pantawo asin pangenont na katalingkasan, asin makakua nin impormasyon kun pano an mga diretsos asin katalingkasan pigatugotan sa nasyunal na mga sistemang lehislatibo, judicial, asin administratibo;
- (b) Segun sa nakasaad sa diretsos pantawo asin iba pang aplikableng legal na internasyonal na dokumento, libreng makapublikar, magtao, o kaya magbayabay sa iba nin mga pananaw, impormasyon, asin kaaraman manongod sa gabos na diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan;

- (c) Mag-adal, magdiskusyon, magmukna, asin magkonduktar nin mga opinyon sa pag-obsarbar, sa ley man o sa gibo, kan gabos na diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan, asin sa paagi kaini asin iba pa, makakua nin atensyon sa publiko sa nasabing bagay.

Artikulo 7

An gabos igwa nin diretsos, bilang indibidwal o bilang kasaro sa asosasyon, na magmukna asin magkaigwa nin diskusyon nin mga bagong ideya asin prinsipyo nin diretsos pantawo asin itaguyod an pag-ako kaini.

Artikulo 8

1. An gabos igwa nin diretsos, bilang indibidwal o bilang kasaro sa asosasyon, na magkaigwa nin epektibong dalan, sa bakong pagdiskriminar na paagi, sa pagpartisipar sa saiyang gobierno o nasyon asin sa pagkondukta nin mga ugnayan na pampubliko.
2. Ini kumpuweso, pero bukod pa sa iba, sa indibidwal na lebel o sa pakikipag-asosasyon, na magsumitir sa mga sangay nin gobierno asin mga ahensiya na igwang kanungdan sa pagpuna kan mga ugnayan na pampubliko asin mga panukala para sa pagpakarhay kan saindang tungkulin asin makakua nin atensyon sa ano man na aspekto kan saindang trabaho na makaulang o makahadlang sa pagpromotir, pagprotektar, asin pagsagibo kan diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan.

Artikulo 9

1. Sa pagsagibo kan diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan, pati na ang pagpromotir asin pagprotektar kan diretsos pantawo na natukoy sa presenteng Deklarasyon, an gabos igwa nin diretsos, bilang indibidwal man o sa pakikipag-asosasyon sa iba, para sa ikabenepisyo kan epektibong remedyo asin maprotektaran enkaso magkaigwa nin pagbayolar sa mga nasabing diretsos.

2. Sa katuyohan na ini, an gabos na an saindang diretsos o katalingkasan pig-aalegar na igwang nabayolar na diretsos, maging sa persona, o sa paagi nin otorisadong legal na representasyon, na magreklamo, asin ensigida an nasabing reklamo masuri sa pagdangog publiko sa atubangan nin sarong independiente, daing pigpapaboran, asin igwang kakayanan na husgado o iba pang otoridad na pig-establisar nin ley asin makakua sa nasabing otoridad nin desisyon, segun sa ley, na magtatao nin remedyo, pati na an ano pa man na kabayadan, kun igwa nin bayolasyon sa diretsos o katalingkasan, pati na ang pagpatupad kan desisyon, asin pagtao nin kabayadan, gabos daing pagkaantala.
3. Sa parehong katuyohan, an gabos igwa, bilang indibidwal o sa pag-iriba sa iba pa, bukod pa sa iba,
  - (a) Magreklamo manongod sa mga palisiya asin mga gibo kan mga indibidwal na mga opisyal asin mga sangay nin gobyerno manongod sa mga bayolasyon kan diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan, sa paagi nin petisyon o iba pang naninigo na paagi, sa igwang kakayahan na lokal na hudikatura, administratibo, o lehislatibo, o sa iba pang igwang kakayahan na otoridad na itinatao nin sistemang legal kan Estado, na dapat magtao nin desisyon sa reklamo na dai nin anuman na pagkaantala;
  - (b) Mag-atendir nin mga pagdangog publiko kan mga procedimiento asin paglilitis para makabilog nin opinyon sa saindang pagsunod sa nasyonal na ley asin maninigong internasyonal na obligasyon asin pangako;
  - (c) Mag-alok asin magtao nin propesyonal na kuwalipikadong tabang na legal o iba pang makaninigong pagiromdom asin tabang sa pagdepensa nin diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan.
4. Sa parehong katuyohan, asin segun sa makanigo na legal na internasyonal na dokumento asin procedimiento, an gabos igwa in diretsos, bilang indibidwal o sa pagkikipag-asosasyon sa iba, sa daing kaulangan na pagkua nin impormasyon asin komunikasyon sa mga internasyonal na organisasyon na igwang pangkagabsan on ispesyal na kakayahan na magresibe asin magrekognisar nin mga komunikasyon sa mga bagay na konektado sa diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan.
5. An Estado magkokonduktar nin agap asin daing pigpapaboran na imbestigasyon para maseguro na an pagsiyasat magigibo sa oras na igwang resonableng basehan para magtubod na an bayolasyon sa diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan nangyari sa sain man na teritoryo sa irarom kan hurisdiksyon kaini.

Artikulo 10

Daing sisay pa man na mapartisipar, sa gibo man o sa kakulangan na magkaigwa nin aksyon kun kinakaipuhan, sa pagbayolar kan diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan asin dai nin sisay man na isasairarom sa pasakit o ano man na maraot na aksyon o ano man na klase sa pagsayuma na gibohon ini.

Artikulo 11

An gabos igwa nin direktso o karapatan, bilang indibidwal o sa pagkikipag-asosasyon sa iba, sa pagkonduktar kan saiyang okupasyon segun sa ley. An gabos, bilang resulta kan saiyang propesyon, puwedeng makaapekto sa dignidad kan pagkatawo, diretsos pantawo, asin pangenot na katalingkasan nin iba, dapat irespeto and diretsos asin katalingkasan asin magsunod sa mga akma na nasyunal asin internasyonal na panuntunan kan trabaho asin propesyonal na pag-ugali o etika.

Artikulo 12

1. An gabos igwa nin direktso, bilang indibiduwal o sa pagkikipag-asosasyon sa iba na magpartisipar sa mga matoninong na mga aktibidades laban sa bayolasyon nin diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan.
2. An Estado dapat magibo nin mga kinakaipuhan na lakdang para masiguro ang proteksiyon nin igwang kakayahan na otoridad kan gabos, aktwal man o legal na diskriminasyon, panggigipit, o ano man na bakong matanos na aksyon bilang resulta kan saiyang lehitimong pagsagibo kan saiyang karapatan na nakasaad sa presenteng Deklarasyon.
3. Katakod kaini, an gabos igwa nin direktso bilang indibidwal o sa pagkikipag-asosasyon sa iba, na epektibong maprotektaran sa irarom ning nasyonal na ley sa reaksiyon kontra o laban, sa matoninong na paagi, aktibidades asin gibo, pati na itong mga pagkululang, na maitatakod sa mga Estado na nagresulta sa bayolasyon kan diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan, pati na an mga karahasan na ginibo nin mga grupo o indibidwal na nakapekto sa pagtamasa kan diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan.

Artikulo 13

An gabos igwa nin diretso, bilang indibidwal o sa pagkikipag-asosasyon sa iba, na maghagad, magresibe, asin gamiton an rekursos para sa paggibo, segun sa napagkasunduan, sa pagpromotir asin pagprotektar nin diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan sa matoninong na paagi asin segun sa Artikulo 3 kan presenteng Deklarasyon

Artikulo 14

1. An Estado igwa nin responsibilidad na magtao nin lehislatibo, administratibo, asin iba pang makaninigong lakdang para ipromotir an pagkakaintindi nin gabos na tawo sa irarom kan nasasakupan kaini nin saindang diretsos sibil, politikal, sosyal, asin kultural.
2. An mga nasabing lakdang kaiba, bukod pa sa iba:
  - (a) An pagpublikar asin pagkaigwa ning lakop na nasyonal na ley asin mga regulasyon asin an mga naaangkop na pangenot na internasyonal na dokumento kan diretsos pantawo;
  - (b) Bilog asin patas na pagkaigwa nin paagi o akses sa mga internasyonal na dokumento sa lado nin diretsos pantawo, kaiba na ang pamanahon na report kan Estado sa mga organisasyon nin gobyerno;
3. An estado dapat siguradohon asin suportahan, kun saen makanigo, an pagmukna asin pagpatalubo kan iba pang independienteng nasyunal na institusyon para sa pagpromotir asin pagprotektar kan diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan sa gabos kaining nasasakupan, maging ini mga ombudsman, human rights commission, o ano pa man na porma o klase nin nasyonal na institusyon.

Artikulo 15

An estado igwang responsibilidad na ipromotir asin tabangan an pagtukdo kan diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan sa gabos na lebel nin edukasyon asin siguraduhon na itong mga responsable sa pagsanay kan mga abogado, mga opisyal na tagapatupad nin ley, mga personahe kan puwersas armadas asin mga opisyal nin publiko pati na an mga makaninigong kairiba na nagtutukdo nin diretsos pantawo sa saindang programa sa training o pagsasanay.

Artikulo 16

An mga indibidwal, non-government organizations asin kaparehong institusyon igwa nin importanteng papel sa pagtao nin kontribusyon para mas maaraman kan publiko an mga kahapotan manongod sa gabos na diretsos pantawo asin pangenot na katalingkasan sa paagi kan mga aktibidades arog kan edukasyon, pagsasanay o training asin pagsaliksik sa nasabing lado para mas mapatibay pa, apuwera sa iba pa, pagkasarabotan, pagpaubaya, pag-aramigohan sa lado nin mga nasyon asin sa gabos na lahi asin grupo nin relihiyon, na pigsasaalang-alang an karanasan kan mga sosyodad asin mga komunidad kun saen pigpapadalagan ninda an saindang mga aktibidades.

Artikulo 17

Sa pagsagibo kan diretsos pantawo na pigtutukdo sa presenteng Deklarasyon, an gabos, bilang indibidwal o sa pakikipag-asosasyon sa iba, dapat mapasairarom sana sa mga limitasyon na alinsunod o segun sa mga naaangkop na internasyonal na obligasyon asin natukoy nin mga ley o batas na solamente sana para sa katuyohan na makakua nin nararapat na pagrekognisar asin respeto sa diretsos asin katalingkasan kan iba asin para makakua nin makaninigong kaipuhan na moralidad, pangpublikong orden, asin pangkagabsan na kapakanan sa demokratikong sosyodad.

Artikulo 18

1. An gabos igwa nin responsibilidad sa komunidad, asin mismo sa laog kaini, na solamenteng an libre asin bilog na pag-uswag kan personalidad kan tawo posible.

2. An mga indibidwal, institusyon, asin mga non-government organization igwa nin importanteng papel asin responsibilidad sa pagprotektar nin demokrasya, pagpromotir nin diretsos pantawo asin mga pangenot na katalingkasan, asin pagtao nin kontribusyon sa pagpromotir asin pagpauswag kan mga demokratikong sosyodad, institusyon, asin mga proseso.
3. An mga indibidwal, grupo, institusyon, asin non-government organizations igwa man nin importanteng papel asin responsibilidad sa pagtao nin kontribusyon, asin kung naaangkop, sa pagpromotir kan diretsos kan gabos sa pansosyodad asin internasyonal na Sistema kun saen an diretsos asin katalingkasan na nakatakda sa Pangkinaban na Deklarasyon kan Diretsos Pantawo asin iba pang mga dokumento kumpletong marealisar.

Artikulo 19

Dae dapat sa presenteng Deklarasyon tawan nin kahulugan na manongod ini sa sarong indibidwal, grupo, or elemento nin sosyodad, o ano man na Estado nin diretsos na magsagibo nin aktibidad o maggibo nin ano man na aksyon na an katuyohan raoton an diretsos asin katalingkasan na naunambitan sa presenteng Deklarasyon.

Artikulo 20

Dai dapat sa presenteng Deklarasyon tawan nin kahulugan na nagtatao nin permiso sa mga Estado na suportahan asin ipromotir an mga aktibidad kan mga indibidwal, mga grupo nin indibidwal, institusyon o non-government organizations na kontra sa mga probisyon kan Charter kan United Nations.

Annex II sa Annex sa ANNEX

Mga igwang kaugnayan na internasyonal na dokumento

- An Pangkinaban na Deklarasyon nin Diretsos Pantawo (The Universal Declaration of Human Rights)
- An Internasyonal na Kasunduan nin Sibil asin Politikal na Diretsos (The International Covenant on Civil and Political Rights)
- An Internasyonal na Kasunduan sa Ekonomiya, Pansosyodad, asin Kultural na Diretsos (The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)
- An Pagtiripon Kontra sa Tortur asin iba pa na Malupit, Bakong Makatawong Pagtratar o Pagpasakit (The Convention Against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment)
- An Pagtiripon sa Diretsos nin mga Kaakian (The Convention on the Rights of the Child)
- An Pagtiripon sa Paghali sa Diskriminasyon Kontra sa mga Kababaihan(The Convention on the Elimination of Discrimination Against Women)
- An Pagtiripon sa Paghali sa Gabos na Klase nin Diskriminasyon sa Lahi (The Convention on the Elimination on all Forms of Racial Discrimination)
- An European na Pagtiripon sa Diretsos Pantawo, an mga kasunduan asin mga igwang kaugnayan na ley sa kaso sa European Court of Human Rights (The European Convention on Human Rights, its protocols and the relevant case law of the European Court of Human Rights)
- Kasuratan Pansosyodad Europeo/Pigrebisa na Kasuratan Pansosyodad Europeo (European Social Charter / Revised European Social Charter)
- Pagtiripon sa Diretsos Pantawo sa America (American Convention on Human Rights)
- Mga Pagtiripon sa Geneva manongod sa Proteksyon kan mga Biktima nin Giyera asin an mga Kasunduan kaini pati na an mga kinaugalian na panuntunan kan makatawong ley na akma sa armadong labanan (Geneva Conventions on the Protection of Victims of War and its Protocols as well as customary rules of humanitarian law applicable in armed conflict)
- An 1951 na Pagtiripon manongod sa Kamugtakan kan mga Refugees asin an 1967 na Kasunduan kaini (The 1951 Convention regarding the Status of Refugees and its 1967 Protocol)

-

- An Rome Statute o Ley sa Roma kan Internasyonal na Korteng Pangkrimen (The Rome Statute of the International Criminal Court)
- Deklarasyon sa Diretsos asin Responsibilidad kan mga Indibidwal, Grupo, asin mga Parte kan Sosyodad para sa Pagpromotir asin Pagprotektar kan Pigrerekognisar na Pangkinaban na Diretsos Pantawo asin Pangenot na Katalingkasan. (Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms).
